

TÜRKİYE’DE İŞLENEN BANKACILIK ZİMMETİ SUÇLARININ ANALİZİ: CİNSİYET, BÖLGE VE YIL ODAKLI SEKTÖREL BİR DEĞERLENDİRME

SMMM Dr. İsmail KABAN

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat Sosyal Bilimler MYO, (ismail_kaban@yahoo.com)

ÖZET

Bankalar dünya genelinde çalışan hilelerine en fazla maruz kalan kurumlar arasındadır. Bankacılık sektöründe gerçekleştirilen hile türleri arasında varlıkların kötüye kullanılması biçimindeki suistimal girişimleri ilk sırada yer almaktadır. Yüksek sayıda müşteriden yüksek tutarlarda mevduat toplayan bankalarda, müşterilerin mevduat hesapları üzerinde gerçekleştirilen suistimal eylemlerine zimmet adı verilmektedir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 160. maddesinde bir suç türü olarak zimmet eylemi tanımlanmaktadır. Bu çalışmada Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan adli istatistikler baz alınarak Türkiye’de 2009-2016 yılları arasında bankacılık sektöründe gerçekleştirilen zimmet eylemlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda zimmet eylemlerine ilişkin olarak cinsiyet, bölge ve yıl bağlamında fark analizleri gerçekleştirilmiş ve ulaşılan sonuçlar hile üçgeni teorisi çerçevesinde tartışılmıştır. Elde edilen bulgular, bankacılık sektöründe gerçekleştirilen zimmet eylemlerinin cinsiyet ve bölgeler açısından anlamlı farklılıklar taşıdığını, yıllar açısından ise anlamlı bir farklılık taşımadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Çalışan Hileleri, Zimmet.

ANALYSIS OF BANKING EMBEZZLEMENT PERPETRATED IN TURKEY: A SECTORAL ASSESSMENT SPECIFIC TO GENDER, REGION AND YEAR

ABSTRACT

Banks are one of the organizations most exposed to occupational frauds worldwide. Misuses in the way that asset misappropriations are in the lead between frauds performed in banking sector. Misuses attempted in customers' deposit accounts are called embezzlement in the banking sector, where high amounts of deposits are collected from a large number of customers. Article 160 in Banking Law No. 5411, embezzlement is defined as an offense type. In this study, it is aimed to interpret about embezzlements perpetrated between 2009-2016 years in Turkey. Data used in study are obtained from forensic statistics published by the Ministry of Justice. In this context, it is performed statistical difference tests specific to gender, region and year regarding embezzlement acts and the results obtained from analyses are discussed within the scope fraud triangle theory. To findings, embezzlement acts performed in banking sector have significant statistical differences specific to gender and region but haven't significant statistical differences specific to years.

Keywords: Banking, Occupational Frauds, Embezzlement.

1. Giriş

Finansal piyasalar kaynak ihtiyacı olanlarla tasarruf fazlası olan kişi veya kurumların bir araya geldiği hizmet pazarlarıdır. Topladığı büyük kaynaklar ve kullandığı yüksek hacimli krediler sebebiyle bu piyasanın en önemli aktörleri bankalardır. Bankacılık sektöründe müşterilere ticari (mevduat) bankacılığı temelinde mevduat ve kredi hizmetleri olmak üzere çek veya senet tahsilatı ve kurum ödemelerine aracılık, yatırım bankacılığı temelinde ise yatırım danışmanlığı ve portföy yönetimi ve sermaye piyasası işlemlerine aracılık gibi çok çeşitli finansal hizmetler sunulmaktadır. Buna bağlı olarak sektörde işlem yoğun bir operasyonel yapı ortaya çıkmaktadır. Bankalarda yüksek sayıda işlem gerçekleştirilmesi hile risklerini de beraberinde getirmektedir. Çalışan sayısının çok fazla olması ve sınırlı iç denetim kaynakları ile tüm personelin işlemlerinin kontrol edilmesinin oldukça zor olması da sektörün hileli işlemlere maruz kalma olasılığını artırmaktadır. Ayrıca cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, meslek, eğitim vb. gibi müşterilere göre değişen demografik özellikler hile risklerini etkileyen diğer faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Bankacılık ürünleri arasında yoğunluğu ile öne çıkan işlemler arasında mevduat işlemleri bulunmaktadır. Ayrıca mevduat bankalarının kaynakları arasında en yüksek payı teşkil etmektedir. Müşterilerin tasarruflarını değerlendirmek amacıyla bankada açtığı mevduat hesapları üzerinde personel tarafından hileli işlemler gerçekleştirilebilmektedir. Mevduat hesaplarından muhtelif tutar ve zamanda personelin uhdesine para geçirilmesi şeklinde vuku bulan bu işlemler bankacılık zimmeti olarak adlandırılmaktadır. Zimmet eylemine konu olan tutarlar çoğunlukla bankaların bilanço büyüklüğü karşısında oldukça düşük kalmaktadır. Bu yönüyle söz konusu hileli eylemlerden kaynaklanan zararlar banka faaliyetlerinin sürekliliğini etkilemese de zimmet vakaları müşterilerde oluşturduğu güven kaybı sebebiyle telafisi oldukça zor dolaylı maliyetlere yol açmaktadır. Bankalar faaliyetlerini müşteriler ile kurulan gizli bir itimat sözleşmesine dayalı olarak yürütmekte olup mudiler nezdinde olumsuz bir algı oluşturacak bu tip hilelerin önüne geçmek için gerekli önlemleri almaktadır. Bankalarda kurulan iç denetim sistemleri sayesinde hile riskleri ile etkin olarak mücadele edilmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmada Türkiye bankacılık sektöründe 2009-2016 yılları arasında gerçekleştirilen zimmet eylemleri incelenmiştir. Böylece hile ile daha etkin mücadele edilebilmesine ilişkin olarak paydaşlara veri ve tavsiyeler sunulması amaçlanmıştır. Araştırma Türkiye ölçeğinde açılan zimmet davalarının tamamını kapsamakta olup bu sebeple alanında ilk olma özelliğini taşımaktadır.

2. Literatür Taraması

Bankacılık sektöründe hileli işlemler konusunda daha önce Türkçe ve yabancı literatürde gerçekleştirilen bazı örnek çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1: Türkçe ve Yabancı Literatürdeki Bazı Çalışmalar

Yazar	Yıl	Sonuçlar
Rahman & Anwar	2014	Çalışmada, Malezya İslami bankalarında sahtekarlık önleme ve tespit tekniklerinin etkinliğine yönelik olarak bankacıların görüşlerinin saptanması amaçlanmıştır. Malezya'daki İslami bankaların yöneticileri ve memurları arasında yapılan araştırmada, koruma yazılımı veya uygulamalarının dolandırıcılık önleme teknikleri arasındaki en etkili bileşenler olduğu saptanmıştır.
Said vd.	2017	Araştırmada, Malezya bankacılık endüstrisi bağlamında etik değerler sahtekarlık üçgeni teorisi ile bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Malezya'daki en büyük üç bankanın çalışanlarına anket uygulanarak birincil veriler toplanmıştır. Bulgular, fırsat ve rasyonalizasyon şeklindeki iki hile üçgeni unsurunun çalışan dolandırıcılığı ile pozitif ilişkili iken etik değerlerin çalışan sahtekarlığı ile negatif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu itibarla, yüksek etik değerlerin çalışan dolandırıcılığını azaltmak için çok önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Dönmez & Bağışlar	2017	Çalışmada bankacılık sektöründe yaşanmış olan hileli işlemlerin tespit edilerek, farklı açılardan değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda bir anket tasarlanmış ve bankaların teftiş kurulu ve iç kontrol personeline uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, hile işlemlerinin çoğunlukla şube satış ve şube gişe bölümlerinde gerçekleştiği ve hileli işlemlerin ağırlıklı olarak müşterinin bilgisi dışında müşteriye ait hesaplarda gerçekleştirilen zimmet eylemlerinden oluştuğu bulgusuna ulaşılmıştır.
Olatunji vd.	2014	Araştırmada, Nijerya'daki banka hilelerinin mahiyeti, nedenleri ve önlenmesi gibi hususlar hakkında bir değerlendirme yapılmıştır. Bu kapsamda anket yoluyla birincil veriler toplanmış ve Nijerya Mevduat Sigortası Kurumu'nun raporları incelenmiştir. Makul delilleri bulunan hileler için soruşturma açılması amacıyla hemen Denetim Komitesine bildirim yapılması önerilmiştir. Hilelerin önlenmesi için bankaların etkin ve sağlam iç kontrol sistemlerine sahip olması gerektiği belirlenmiştir. Ayrıca faillerin cezalandırmasında da sıfır tolerans gözetilmesi önerilmiştir.
Nawawi vd.	2017	Çalışmada, varlıkların kötüye kullanılması riski üzerinde bankacıların demografik özelliklerinin etkisine ilişkin bankacıların algısının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla bankacılara anket uygulanarak veriler üzerinde Anova testi gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak bankacıların algılarında, varlıkların kötüye kullanılması riskine ilişkin olarak bankacıların yaşı, çalışma deneyimi, medeni durumu ve eğitim seviyesi açısından anlamlı bir farklılık içerdiği saptanmıştır.

Tablo 1 devam

Fathi vd.	2017	Araştırmada, İslami banka çalışanlarının kişilik profillerinin hileli işlemlerin gerçekleştirilmesinde etkili olup olmadığı tartışılmıştır. Özellikle yaş, cinsiyet, görev pozisyonu ve dindarlık gibi demografik özelliklerin varlıkların kötüye kullanılması üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu kapsamda banka çalışanlarına anket uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda İslami bankalarda varlıkların kötüye kullanılması fiili ile çalışanların yaş, cinsiyet, görev pozisyonu ve dindarlık nitelikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu saptanmıştır.
Şahin	2018	Çalışmada, En Küçük Kareler (OLS) yöntemi ve Türkiye 2002-2016 çeyrek dönem verisi kullanılarak, takipteki kredilerin toplam krediler içindeki payının ve mevduatların bankacılık sektöründe zimmet suçundan mahkum olmuş kişi sayısına etkileri araştırılmıştır. Bulgulara göre, her iki değişkenin de de mahkum sayısını artırdığı tespit edilmiştir. Ekonominin büyüdüğü ve bankacılık sektöründe kredi genişlemesinin olduğu dönemlerde, sektörün gevşek kredi koşulları uygulamasının zimmet vakalarını artırabileceğinden hareketle bu dönemlerde, bankaların kurum içi denetim mekanizmalarında sıkılaştırmaya gitmeleri, kurum içi ve kurum dışı denetimlerin etkinliğinin artırılması ve teknolojiden daha fazla yararlanılmasının önemli olduğu vurgulanmıştır.

3. Hile ve Bankacılıkta Hile Denetimi

Hile, kelime anlamı olarak, birini aldatmak ve yanıltmak için yapılan düzenbazlık ve dolap çevirmek demektir (www.tdk.gov.tr). Bir kişinin veya kurumun varlığını yasal olmayan bir biçimde çeşitli oyunlarla, düzenlemelerle, sahtekarlıklarla veya aldatma yöntemleri ile ele geçirme eylemleri hile olarak tanımlanmaktadır (Bozkurt, 2016: 4). İşletmelerin maruz kaldığı suistimler açısından hile, bir çalışanın çalıştığı işletmenin kaynaklarını ve varlıklarını kasıtlı olarak uygun olmayan bir biçimde kullanmak veya ele geçirmek suretiyle haksız kazanç sağlamasıdır (Pehlivanlı, 2011: 3). Hile eylemleri daima aldatma, güven ve düzenbazlık içermektedir (Albrecht vd., 2012: 7). Hile, mülkiyeti başkasına ait olan ancak korumak veya belli amaçlarla kullanılmak üzere herhangi birisinin zilyetliğine devredilen kıymetlerin, bizzat veya başkasına bir menfaat sağlamak amacıyla kasıtlı biçimde ve yasalara aykırı olarak tasarruf edilmesidir.

Mesleki hile, bünyesinde çalışılan kuruluşun kaynaklarının veya varlıklarının kasıtlı olarak kötüye kullanılması yoluyla kişisel zenginlik elde edilmesi yönünde sarf edilen girişimlerdir (DiNapoli, 2008: 1). Bir kişiden kanuni olmayan biçimde herhangi bir şey alabilmenin ana olarak iki yöntemi vardır. Bunlardan birincisi fiziksel olarak kuvvet sarf ederek karşıdaki kişiden istenilen şeyin alınmasıdır ve bu “soygun” olarak adlandırılır. İkincisi ise muhatap farkına varmadan onun varlıklarının çıkar odaklı kullanılmasıdır ve bu da “hile” olarak adlandırılmaktadır. Soygun medyanın ilgisine daha fazla konu olsa da hile kaynaklı kayıplar, soygunlar sonucunda ortaya çıkan kayıplardan çok daha fazladır. Hile işleminin başlıca özellikleri şunlardır (Albrecht vd., 2012: 7):

- Bir dizaynının olması,
- Maddi bir konu ile ilgili olması,
- Düzmece bir mahiyet taşıması,
- Bilerek ve isteyerek yapılması,
- İnanırdıcı vasfa sahip olması,
- Mağdurlara tesir etmesi,
- Mağdurların zarar görmesi.

Bir işletmede mesleki hileler ve suistimal sınıflandırması Uluslararası Sertifikalı Hile Denetçileri Birliği (ACFE) tarafından hile ağacı kavramı üzerinden ifade edilmektedir. Hile ağacı varlıkların kötüye kullanılması (varlık zimmeti), finansal tablo hileleri ve yolsuzluk (görevi suistimal) şeklinde sınıflandırılmaktadır. Varlıkların kötüye kullanılması, parasal değerler ile emtia ve diğer tüm varlıklar üzerinde söz konusu olabilir. Bu hileler kasadaki paranın, nakit makbuzlarının veya çeklerin çalınması ve ticari mal veya diğer varlık hırsızlığı şeklinde gerçekleştirilebilir. Finansal tablo hileleri, kıymetlerin veya gelirlerin tutar olarak şişirilmesi veya olduğundan küçük yansıtılması biçiminde görülebilir. Son olarak yolsuzluk, çıkar çatışması, rüşvet, yasadışı hediyeler ve haraç alma biçiminde olabilir. ACFE tarafından yapılan araştırma sonucunda ulaşılan hile türlerinin dağılımına ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (ACFE, 2018: 10-11).

Tablo 2: Hile Türlerinin Dağılımı

Hile Türü	Sayısal Olarak Dağılım (%)	Ortalama Kayıp (\$)
Varlıkların Kötüye Kullanılması (Varlık Zimmeti)	89	114.000
Görevi Kötüye Kullanma (Yolsuzluk)	38	250.000
Finansal Tablo Hileleri	10	800.000

Kaynak: ACFE, 2018: 4

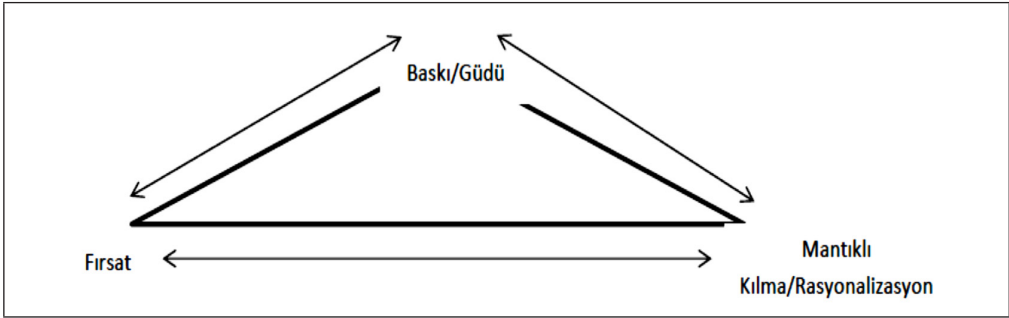
Hile türlerinin dağılımında en yüksek payı varlıkların kötüye kullanılması almaktadır. Buna karşın en düşük payı alan finansal tablo hilelerinin sebep olduğu ortalama zarar diğer hile türlerine nazaran çok yüksek bir tutar arz etmektedir.

Kişileri hileli davranışlarda bulunmaya sevk eden saikleri tespit etmek için, zimmet sebebiyle hapis cezası alan ABD'deki mahkûmlar üzerinde bir araştırma gerçekleştirmiştir (O'Gara, 2004: 155-156). Yaklaşık 200 hükümlü üzerinde yürütülen çalışma (Wells, 2013: 7) neticesinde hilenin gerçekleştirildiği ortamlarda üç hususun varlığı tespit edilmiştir. Bunlar (Skousen, 2004: 6):

- i. Baskı/Güdü,
- ii. Fırsat,
- iii. Mantıklı Kılma/Rasyonalizasyondur.

Bu unsurların bir araya gelmesi ile oluşan modele hile üçgeni adı verilmektedir. “Hile Üçgeni” kavramını ilk olarak kullanan kişi, ACFE’nin de kurucusu olan ve hile ile ilgili birçok faaliyet gerçekleştiren Joseph T. Wells’dir (Mengi, 2012: 116).

Şekil 1: Hile Üçgeni

Kaynak: Ramos, 2003: 28

Baskı veya güdüler, idareyi veya diğer kurum mensuplarını hileli şekilde davranma yönünde motive eden kârlılık hedeflemesi, performansa dayalı ücretlendirme gibi bazı teşvik ve/veya baskı unsurlarıdır (AICPA, 2002: SAS No.99: par. 07-85). Baskı, kurum personeli üzerinde, çalışanın borcu sebebiyle ölümle tehdit edilmesi şeklinde muhtelif tarzlarda vücut bulabilir (Bozkurt, 2000: 64). Fırsat, hile üçgeninin en hayati ögesidir. Birçok firma, istemeden veya bilinçsiz olarak, çalışanlarına hile yapabilmeleri için muhtelif olanakları içinde barındıran bir iş ortamı sunmaktadır. Bu zemini oluşturan en önemli etken, çalışanların izlenmesi için yeterli kontrollerin mevcut olmamasıdır (Buckhoff, 2001: 72). Makul kılma veya rasyonalizasyon, esasen suistimalcinin, tavırları konusunda kendini haklı hissetmesini mümkün kılan iç diyalogudur. Fail, işverenin söz konusu bedeli kendisine borçlu olduğu konusuna bizzat kendisini inandırır (KPMG, 2009: 15). Bu üç unsurun bir arada bulunması halinde hileye çok uygun bir ortam ortaya çıkacaktır. Diğer yandan bahsi geçen unsurlardan birisinin veya birkaçının olmaması hileyi engelleyebilecek veya olma ihtimalini zayıflatacaktır (Bozkurt, 2000: 65). ACFE tarafında yapılan araştırma sonucunda ulaşılan hileli işlemlerin faillerine ilişkin görev pozisyonu dağılımına ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (ACFE, 2018: 133).

Tablo 3: Hileli İşlemleri Gerçekleştirilen Faillerin İşletmedeki Görev Pozisyonu

Failin Görev Pozisyonu	Sayısal Olarak Dağılım (%)	Ortalama Kayıp (\$)
Çalışan	44	50.000
Yönetici	34	150.000
Sahip / Üst Yönetim	19	850.000
Diğer	3	189.000

Kaynak: ACFE, 2018: 4

İşletmede gerçekleştirilen hilelerin failleri olarak çalışanlar öne çıkmaktadır. İşletme sahipleri ve üst yönetim diğer firma personeline görece daha az hile girişiminde bulunmaktadır. Ancak ortalama kayıp bakımından işletme için en yüksek etkiyi doğuran faillerin ortak ve üst yöneticiler olduğu görülmektedir.

Hile tertipçilerinin cesaretini kırmak ve gerçekleştirilmesi halinde ortaya çıkacak zararı sınırlandırmak için atılması gereken adımları içeren (IIA, 2009: 19) hileyi önleyici faaliyetler temel olarak (CIMA, 2009: 9):

- Güçlü bir etik kültür,
- Güçlü iç kontrol sistemleri,

şeklinde iki unsurdan oluşmaktadır.

Güçlü bir etik kültürü oluşması için, işyerindeki davranış kuralları, çıkar çatışmaları, tedarikçilerle ve müşterilerle ilişkiler, hediyeler, ağırlama harcamaları, etik olmayan davranışlar, işletme varlıklarının kişisel işler için kullanımı ve hile bildirim hatları gibi konularda açık ve anlaşılır düzenlemeler yapılması gerekmektedir (Coenen, 2008: 175-176). İç kontrol sistemi, bir kurumun yönetim kurulu, yöneticileri ve diğer çalışanları tarafından etkilenen ve faaliyetler, raporlama ve mevzuata uyumla ilgili amaçların gerçekleştirilmesine dönük makul bir güvence sağlamak amacıyla tasarlanan bir süreçtir. İç kontrol sisteminin, kontrol çevresi, risk değerlendirme, kontrol faaliyetleri, bilgi ve iletişim ile izleme başlığı altında beş temel bileşeni bulunmaktadır (COSO, 2013: 4-5). Hile önleyici kontrollerin bu beş temel bileşeni içermesi gerekmele birlikte bunların arasında kontrol çevresi özel bir yer teşkil etmektedir (Golden vd., 2006: 162). Kontrol çevresi, dürüstlük, ahlak değerleri, işletme çalışanlarının yetkinliği, yönetim felsefesi ve çalışma tarzı gibi manevi hususlarla birlikte yönetimin yetki ve sorumluluk verme şekli ile işletme çalışanlarının organizasyonu ve gelişimi gibi daha somut hususları içinde barındırmaktadır (PWC, 2003: 3). Bu bağlamda bir işletmedeki kilit kontrol mekanizmaları varlıkların korunması, görevlerin ayrılığı, uygun yetkilendirme, performans üzerinde bağımsız kontroller, isimsiz ihbar hatları ve izleme faaliyetleri temelinde işleyiş göstermektedir (Coenen, 2008: 158).

ACFE tarafından yapılan ve 2016 Ocak ayı ile 2017 Ekim ayı arasındaki 2690 mesleki hile vakasını kapsayan araştırmaya göre en fazla hile girişimi (338 adet ve yüzde 12,56) bankacılık ve finansal hizmetler sektöründe vuku bulmuştur. Bu sektörde ilgili dönemde toplam hile vakalarının yüzde 12,56'sını teşkil eden 338 adet hile girişimi gerçekleşmiş olup ortalama 110.000 ABD doları kayba maruz kalınmıştır. Bankacılık ve finansal hizmetler sektöründe gerçekleştirilen hilelerin yüzde 92'sini para ve diğer kıymetlerin suistimalini içeren varlıkların kötüye kullanılması, yüzde 36'sını menfaat çatışması, rüşvet ve yasadışı hediyeleri içeren yolsuzluklar ve yüzde 8'ini finansal tablo hileleri oluşturmaktadır. Varlıkların kötüye kullanılmasına ilişkin usulsüzlüklerin yüzde 23'ü kasa zimmeti ve yüzde 14'ü nakit hırsızlığı biçiminde gerçekleşmiştir (ACFE, 2018: 25). Türkiye bankacılık sektöründe de çalışan hileleri olarak varlıkların kötüye kullanılması (zimmet ve kredi ağırlıklı usulsüzlükler) şeklindeki eylemler öne çıkmaktadır. Bunun yanında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunununda düzenlenen sırların açıklanması, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hırsızlık, resmi belgede sahtecilik, özel belgede sahtecilik, bilişim sistemine girme, sistemi

engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme ve banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması şeklindeki suçlar da bankacılık sektöründe görülen suistimaller arasında yer almaktadır.

İşletmelerde hileli işlemlere karşı geliştirilen önlemler arasında iç denetim birimi tarafından geliştirilen kontroller öne çıkmakta olup iç denetim faaliyetleri mesleki hilelerin tespit edilmesi açısından ihbardan sonra ikinci sırada yer almaktadır (ACFE, 2018: 17; ACFE, 2018: 27). Bankada iç denetçiler yürüttükleri denetim çalışmalarında baskı, fırsat ve haklı gösterme gibi risk unsurlarının bulunup bulunmadığına dönük olarak analizler yapmakta ve değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu değerlendirmeler özünde denetçinin mesleki yargısı temelinde gerçekleştirilmektedir (Mengi, 2012: 123). Risk odaklı denetim anlayışı çerçevesinde iç denetçiler, zayıf bir kontrol kültürünün bulunduğu iştirak ya da birimlerde yürüttükleri denetim faaliyetlerinde araştırmalarını olabildiğince geniş tutmalıdırlar. Çünkü böyle bir ortamda suistimale oldukça açık bir zemin oluşmaktadır. Diğer taraftan denetçilerin görevlerini yürüttükleri birimlerde iletişim ve haberleşme kanallarını açık tutmaları, icra edilen iş ve işlemlerle ilgili birim çalışanlarından çok değerli bilgiler alabilmelerine imkân tamiyacaktır. Böylece faaliyet süreçleri üzerinden tek taraflı incelemeler yapılması sonucunda engellenebilecek riske nazaran daha fazla riskin önüne geçilmesi mümkün olacaktır.

Bankacılık sektöründe hile soruşturması müfettişler tarafından gerçekleştirilmekte olup, soruşturma çalışmalarında sırasıyla mevzuata aykırılık veya hilenin tespiti, bu durumun ispatlanması, araştırmaya esas hususlar kapsamında ilgili personelin ifadesine başvurulması, ceza önerisinden önce personelin savunmasının alınması ve son olarak da disiplin kuruluna ceza önerisinde bulunulması biçiminde bir metodoloji izlenmektedir. Müfettişler yönetim kuruluna bağlı olarak bağımsız bir şekilde faaliyetlerini icra etmektedir. Hile ile mücadelede önemli bir unsur olarak sayılan güçlü bir iç kontrole sahip olunması ancak bankada etkin bir iç denetim sisteminin bulunmasına bağlıdır. İç denetim sistemi, iç kontrol, risk yönetimi ve kurumsal yönetim süreçlerinin etkinliğini ve verimliliğini değerlendirerek bankanın hilelerden korunmasına önemli bir katkı sağlamaktadır.

Bankalarda son dönemde hile ile etkin mücadele etmek amacıyla proaktif denetim yaklaşımları uygulanmaya başlanmıştır. Enformasyon çağının odak noktasını oluşturan veri kavramı, bugün bankacılık iç denetim faaliyetlerinde de kritik bir önem taşımaktadır. Veri madenciliği mantığı ile çalışan ve iç denetim faaliyetlerinde kullanılan denetim yazılımları hile ile mücadelede etkinlik sağlanması açısından bankanın iç denetim performansına önemli katkılar sunmaktadır. Bu manada sürekli denetim metodolojisine uygun olarak işlemler gerçekleştirildiği anda veya çok kısa bir süre içinde ilgili birimlerde fiilen bulunulmaksızın merkezden/uzaktan denetlenmektedir. Bankalarda periyodik, rutin ve yerinde/şubede gerçekleştirilen iç denetim çalışmalarının sürekli, eşanlı ve risk odaklı olarak merkezden yapılan iç denetim çalışmaları ile desteklenmesi hile ile mücadele açısından çok önemli avantajlar sunmaktadır.

Bir hile soruşturması, soruşturmaya konu eylem hakkında ayrıntılı bilgi toplanması, ilgili fiille bağlantılı kayıplar ve maruziyetlerin saptanması, bu fiile kimlerin iştirak ettiği ve eylemin nasıl gerçekleştiği ile ilgili yürütülen hassas çalışmalardan meydana gelmektedir. Hile konusu fillerle ilgili asıl sorumluların tespit edilmesi ve masum kişiler üzerinden şüphe bulutlarının kaldırılması soruşturmaların en önemli sonuçlarından biridir (IIA, 2009: 27). Türkiye’de banka

iç denetim birimleri tarafından gerçekleştirilen soruşturmaların ağırlıklı bölümü, finansal tabloları etkilemeyen küçük çaplı usulsüzlükler (zimmet, usulsüz kredi kullanırımı vb.) ile genelde disiplin yaptırımı doğuran kurum içi insan kaynakları problemlerinden oluşmaktadır (Özbek, 2012: 155).

4. Bankacılık Zimmeti

Emanette bulunan kıymetleri kendine mal etmek (www.tdk.gov.tr) manasını taşıyan “zimmete geçirme”, doktrinde kabul edilen tarafıyla bir mal edinme eylemidir (Gürses, 2009: 11). Zimmet suçu mülga 4389 sayılı Bankalar Kanununda ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununda özel bir düzenleme olarak yer almaktadır. Kanunun ilgili fıkraları doğrultusunda (5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 2005: m. 160):

- “Görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları kendisinin ya da başkasının zimmetine geçiren banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları, altı yıldan on iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacakları gibi bankanın uğradığı zararı tazmine mahkûm edilirler,”
- “Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi hâlinde faile on iki yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası verilir; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca meydana gelen zararın ödenmemesi hâlinde mahkemece re’sen ödetirilmesine hükümlenir,”
- “Faaliyet izni kaldırılan veya Fona devredilen bir bankanın; hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortaklarının, kredi kuruluşunun kaynaklarını, kredi kuruluşunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullanırmak suretiyle, kredi kuruluşunu her ne suretle olursa olsun zarara uğratmaları zimmet olarak kabul edilir. Bu fiilleri işleyenler hakkında on yıldan yirmi yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezasına hükümlenir; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca, meydana gelen zararın müteselsilen ödetirilmesine karar verilir,”
- “Soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek cezanın üçte ikisi indirilir,”
- “Kovuşturma başlamadan önce, gönüllü olarak, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek cezanın yarısı indirilir. Bu durumun hükümden önce gerçekleşmesi hâlinde, verilecek cezanın üçte biri indirilir,”
- “Zimmet suçunun konusunu oluşturan para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların değerinin azlığı nedeniyle, verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilir” hükümlerine yer verilmiştir.

Görüldüğü gibi bankacılık zimmetinin düzenlendiği 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 160'ıncı maddesinin birinci fıkrasında suçun basit hali ve ikinci fıkrasında suçun nitelikli hali açıklanmıştır. Maddenin üçüncü fıkrasında ise, faaliyet izni iptal edilen ve fona aktarılan bir bankanın; hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini gerçekleştirmiş olan gerçek kişi hissedarlarının bankayı zarara uğratici çeşitli fiilleri zimmet olarak tanımlanmış ve cezai yaptırımını anlatılmıştır. Maddenin dördüncü ve beşinci fıkrasında etkin pişmanlık durumları nedeniyle ve altıncı fıkrasında ise zimmet suçuna konu olan kıymetin değerinin düşüklüğü nedeniyle yapılacak indirim açıklanmıştır (Karamustafa, 2011: 12).

5. Araştırma

Araştırma, güven kurumları olan bankaların maruz kaldığı hileler arasında öne çıkan zimmet eylemlerinin cinsiyet, bölge ve yıl değişkenleri temelinde analiz edilmesini amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında Türkiye'de 2009-2016 yılları arasında gerçekleştirilen suç istatistikleri taranmış ve bunlar arasında yer alan zimmet suçlarına ilişkin veriler ayrıntılı olarak incelenmiştir.

5.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Analizlere esas teşkil eden veriler Adalet Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde yayınlanan ve suç istatistiklerini içeren dokümanlar incelenerek elde edilmiştir. 2009 ile 2016 yılları arasında ceza mahkemelerinde 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160/1 ve 160/2 maddelerine istinaden açılan zimmet davası sayıları asli veri olarak kabul edilmiştir. Resmi bir internet portalı olan Bakanlığın sitesinden temin edilen veriler üzerinde normal dağılım analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda normal dağılıma sahip olmadığı belirlenen veriler üzerinde parametrik olmayan testler uygulanmıştır. Bu kapsamda SPSS PASW 18 Statistics programı aracılığıyla yıllar içinde işlenen zimmet suçlarının sayısı baz alınarak frekans analizi ile cinsiyet temelinde Mann-Withney U testi, bölgeler ve yıllar temelinde ise Kruskal-Wallis H testleri gerçekleştirilmiştir. Cinsiyet, bölge ve yıllar bazında toplanan 112 veri analizlere dahil edilmiştir.

Bankaların şube sayıları bölgelere göre önemli oranda değişiklik göstermektedir. Ticari hacmin yüksek olduğu bölgelerde şube yoğunluğu artmakta, ticari aktivitenin yavaşladığı bölgelerde ise şube sayısı görece azalmaktadır. Bu sebeple bölgeler temelinde gerçekleştirilen fark testleri için toplam zimmet sayılarının veri olarak kabul edildiği fark analizinin yanında her bölge için 100 şubeye düşen zimmet sayıları hesaplanarak bu veriye dayalı olarak da fark analizi gerçekleştirilmiştir. Türkiye Bankalar Birliği sitesinden 2016 yılına ilişkin illere göre şube sayıları temin edilmiştir. Buna göre 2016 yılında Türkiye Bankalar Birliğinin bölge sınıflandırmasına göre İstanbul'da 2929, Batı Marmara'da 481, Ege'de 1588, Doğu Marmara'da 989, Batı Anadolu'da 1284, Akdenizde 1194, Orta Anadolu'da 441, Batı Karadenizde 533, Doğu Karadenizde 332, Kuzeydoğu Anadolu'da 180, Ortadoğu Anadolu'da 238 ve Güneydoğu Anadolu'da 512 olmak üzere toplam 10220 şube bulunmaktadır (TBB, 2017: 1-2). Bu sınıflandırmada şube bilgilerine yer verilen ve Türkiye'nin aynı coğrafi bölgesinde bulunan illerin şube sayılarına ilişkin veriler birleştirilmiştir. Böylece bölgesel bazda şube sayıları elde edilmiştir. Söz konusu bölgeyi oluşturan şehirlerde gerçekleştirilen zimmet eylemleri toplamı şube sayısına bölünmüş ve şube başına düşen zimmet sayısına ulaşılmıştır. Son olarak hesaplamalara yaş ve cinsiyeti bilinmeyen personel ile yabancı uyruklu personel dahil edilmemiştir.

5.2. Yıllar İtibarıyla Zimmet Suçlarının Cinsiyete ve Bölgelere Göre Frekans Analizi

Bu bölümde zimmet suçlarının yıllar itibarıyla bölgelere göre frekans analizine yer verilmiştir.

Tablo 4: Yıllara İtibarıyla Zimmet Suçlarının Cinsiyet ve Bölgelere Göre Frekans Analizi										
Bölge	Cinsiyet	2009 (ZS-O)	2010 (ZS-O)	2011 (ZS-O)	2012 (ZS-O)	2013 (ZS-O)	2014 (ZS-O)	2015 (ZS-O)	2016 (ZS-O)	Toplam
Marmara	Erkek	116	169	115	109	189	289	167	64	1218 / % 23,1
	Kadın	35	53	51	57	95	74	37	17	419/%7,9
Ege	Erkek	81	51	100	76	77	31	52	27	495/%9,44
	Kadın	26	11	19	25	18	12	10	10	131/%2,5
İç Anadolu	Erkek	31	43	46	28	176	56	41	102	523/%9,95
	Kadın	4	10	8	9	38	9	14	24	116/%2,21
Akdeniz	Erkek	37	34	69	22	54	54	17	63	350/%6,66
	Kadın	7	12	14	20	37	12	2	10	114/%2,17
Karadeniz	Erkek	29	40	33	25	39	16	30	30	242/%4,61
	Kadın	3	0	7	44	4	3	6	3	70/%1,33
Doğu Anadolu	Erkek	22	490	249	260	265	7	18	36	1347/%25,65
	Kadın	4	18	8	12	8	1	0	3	54/%1,03
Güneydoğu Anadolu	Erkek	15	19	20	14	26	8	17	25	144/%2,74
	Kadın	4	3	1	5	7	1	2	4	27/%0,51
Toplam	Erkek	332/%79,8	846/%88,7	632/%85,4	534/%75,6	826/%79,9	461/%80,4	342/%82,8	347/%83	4320/%82,2
	Kadın	84/%20,1	107/%11,2	108/%14,5	172/%24,3	207/%20	112/%19,5	71/%17,1	71/%16,9	932/%17,7
Toplam		416/%7,9	953/%18,1	740/%14,1	706/%13,4	1033/%19,6	573/%10,9	413/%7,87	418/%7,96	5252

(ZS-O:Zimmet Sayısı-Oranı)

Tabloya göre 2009-2016 yılları arasında toplam 5252 adet zimmet davasının açıldığı, bunların içinde erkek çalışanlar için açılan davaların yüzde 82,2 ile kadınlara nazaran çok yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Marmara Bölgesinde açılan zimmet davaları yüzde 31 oran ile (1637 adet) ilk sırayı oluşturmakta ve hemen ardından yüzde 26,7 oran ile (1401 adet) Doğu Anadolu Bölgesi gelmektedir. Marmara Bölgesinde şube yoğunluğunun ve buna bağlı olarak çalışan sayısının fazla olması yüksek sayıda zimmet davası açılmasını açıklayan nedenlerden birisi olarak düşünülebilir. Ancak Doğu Anadolu Bölgesinde şube yoğunluğu oldukça az olmasına rağmen yüksek sayıda zimmet davası açılması dikkat çekmektedir. Son olarak yüzde 19,6 oran ile (1033 adet) en fazla zimmet davasının 2013 yılında açıldığı görülmektedir.

5.3. Cinsiyete Göre Zimmet Suçlarına İlişkin Fark Testi

Bu bölümde zimmet suçlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık taşıyıp taşımadığının tespit edilmesi amacıyla parametrik olmayan testlerden Mann-Withney U testi yapılmıştır. Verilere ilişkin normallik dağılımı analizi sonuçları ile fark testi sonuçları aşağıda yer almaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:

H_0 : Cinsiyete göre zimmet suçunun işlenmesi açısından anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$);

H_1 : Cinsiyete göre zimmet suçunun işlenmesi açısından anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5: Normallik Testi Sonuçları

	Cinsiyet	Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Zimmet Sayısı	Erkek	,237	56	,000	,690	56	,000
	Kadın	,237	56	,000	,751	56	,000

Normallik testlerinden Kolmogorov-Smirnov testi (50'den daha fazla veri) sonuçları baz alınmıştır. Buna göre değişkenlere ilişkin test sonuçları 0,05 anlamlılık düzeyinden daha düşük olduğu için verilerin normal dağılıma sahip olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 6: Mann-Withney U Testi Sonuçları (Zimmet Sayısı)

	Zimmet Sayısı
Mann-Whitney U	425,000
Wilcoxon W	2021,000
Z	-6,653
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000

Frekans analizi tablosunda cinsiyete göre, erkekler için 4320 adet, kadınlar için ise 932 adet zimmet davası açıldığı görülmektedir. Mann-Withney U testi neticesinde bankacılık sektöründe hemen hemen eşit oranda istihdam payına sahip olan kadın ve erkekler arasında zimmet eylemini gerçekleştirme yönüyle anlamlı bir farklılık bulunduğu saptanmıştır. Buna göre H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

5.4. Bölgeye Göre Zimmet Suçlarına İlişkin Fark Testi

Bu bölümde zimmet suçlarının bölgeye göre anlamlı bir farklılık taşıyıp taşımadığının tespit edilmesi amacıyla parametrik olmayan testlerden Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Öncelikle bölgelerin toplam zimmet sayıları baz alınarak fark analizi uygulanmıştır. Bunun yanında her bölgedeki şube sayıları dikkate alınarak hesaplanan şube başına zimmet sayıları üzerinden de fark analizi gerçekleştirilmiştir. Verilere ilişkin normallik dağılımı analizi sonuçları ile fark testi sonuçları aşağıda yer almaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:

H_0 : Bölgeye göre zimmet suçunun işlenmesi açısından anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$);

H_1 : Bölgeye göre zimmet suçunun işlenmesi açısından anlamlı bir fark vardır.

Tablo 7: Normallik Testi Sonuçları

	Bölge	Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Bölge 100 Şube Zim Ort	Marmara	,174	16	,200	,892	16	,061
	Ege	,234	16	,019	,858	16	,018
	İç Anadolu	,258	16	,006	,729	16	,000
	Akdeniz	,191	16	,121	,905	16	,098
	Karadeniz	,224	16	,031	,874	16	,032
	Doğu Anadolu	,388	16	,000	,642	16	,000
	Güneydoğu Anadolu	,184	16	,150	,891	16	,057

Normallik testlerinden Shapiro-Wilk testi (50'den daha az veri) sonuçları baz alınmıştır. Buna göre değişkenlere ilişkin test sonuçları 0,05 anlamlılık düzeyinden daha düşük olduğu için verilerin normal dağılıma sahip olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 8: Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları (Bölge Şube Başına Zimmet Sayısı)

	Bölge Şube Başına Zimmet
Chi-square	4,795
df	6
Asymp. Sig.	,570

Frekans analizi tablosunda bölgelere göre, Marmara'da 1637, Ege'de 628, İç Anadolu'da 639, Akdeniz'de 464, Karadeniz'de 312, Doğu Anadolu'da 1401 ve Güneydoğu Anadolu'da ise 171 adet zimmet davası açıldığı görülmektedir. Kruskal-Wallis H testi neticesinde bankacılık sektöründe bölgeler itibarıyla şube başına zimmet eyleminin gerçekleştirilmesi yönüyle anlamlı bir farklılık bulunmadığı saptanmıştır. Buna göre H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Diğer taraftan bölgelerde gerçekleştirilen toplam zimmet eylemine ilişkin fark analizi sonuçları aşağıda sunulmuştur. İlgili veriler için normallik dağılımı analizi yapıldığında Tablo 7'deki sonuçların aynısına ulaşılmış olup buna göre verilerin normal dağılıma sahip olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 9: Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları (Bölge Toplam Zimmet Sayısı)

	Zimmet Sayısı
Chi-square	34,724
df	6
Asymp. Sig.	,000

Kruskal-Wallis H testi neticesinde bankacılık sektöründe bölgeler itibarıyla toplam zimmet eyleminin gerçekleştirilmesi yönüyle anlamlı bir farklılık bulunduğu saptanmıştır. Buna göre H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

5.5. Yıllara Göre Zimmet Suçlarına İlişkin Fark Testi

Bu bölümde zimmet suçlarının yıllara göre anlamlı bir farklılık taşıyıp taşımadığının tespit edilmesi amacıyla parametrik olmayan testlerden Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Verilere ilişkin normallik dağılımı analizi sonuçları ile fark testi sonuçları aşağıda yer almaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:

H_0 : Yıllara göre zimmet suçunun işlenmesi açısından anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$);

H_1 : Yıllara göre zimmet suçunun işlenmesi açısından anlamlı bir fark vardır.

Tablo 10: Normallik Testi Sonuçları

Yıl	Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
2009	,269	14	,007	,772	14	,002
2010	,404	14	,000	,525	14	,000
2011	,225	14	,052	,738	14	,001
2012	,274	14	,005	,646	14	,000
2013	,240	14	,028	,806	14	,006
2014	,297	14	,001	,547	14	,000
2015	,251	14	,017	,633	14	,000
2016	,212	14	,087	,842	14	,017

Normallik testlerinden Shapiro-Wilk testi (50'den daha az veri) sonuçları baz alınmıştır. Buna göre değişkenlere ilişkin test sonuçları 0,05 anlamlılık düzeyinden daha düşük olduğu için verilerin normal dağılıma sahip olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 11: Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları (Yıllara Zimmet Sayısı)

	Zimmet Sayısı
Chi-square	7,117
df	7
Asymp. Sig.	,417

Frekans analizi tablosunda yıllara göre, 2009 yılında 953, 2010 yılında 740, 2011 yılında 740, 2012 yılında 706, 2013 yılında 1033, 2014 yılında 573, 2015 yılında 413 ve 2016 yılında da 418 adet zimmet davası açıldığı görülmektedir. Kruskal-Wallis H testi neticesinde bankacılık sektöründe yıllar itibarıyla zimmet eyleminin gerçekleştirilmesi yönüyle anlamlı bir farklılık bulunmadığı saptanmıştır. Buna göre H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

5.6. Bulguların Hile Üçgeni Temelinde Değerlendirilmesi

Bu bölümde zimmet suçuna ilişkin cinsiyet ve bölge temelinde ulaşılan sonuçlar hile üçgeni (baskı, fırsat ve rasyonalizasyon faktörleri) bağlamında değerlendirilmiştir. Zimmet eylemlerinin cinsiyet temelinde erkek ağırlıklı bir yapı göstermesi, erkeklerin daha fazla mali baskıya maruz kalmasından, iç kontrol eksikliklerinden ileri gelen fırsatlardan daha fazla yararlanmalarından ve/veya görevleri ile ilgili beklentilerini psikolojik olarak daha fazla meşrulaştırma eğilimi taşımalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Bölgeler arasında toplam zimmet suçları açısından Marmara ve Doğu Anadolu Bölgeleri öne çıkmaktadır. Marmara Bölgesinde yaşam şartları ve hayat pahalılığı gibi sosyal ve ekonomik sebeplerle baskı faktörünün öne çıktığı söylenebilir. Doğu Anadolu Bölgesinde ise batı bölgelerine nazaran müşteri işlemlerine ilişkin daha esnek ve müşterilerle iletişim ve ilişkilerde daha serbest bir çalışma ortamı bulunması ve müşterilerin eğitim seviyelerinin düşük olmasının neticesinde finansal okuryazarlık seviyelerinin de görece düşük olmasının bir sonucu olarak iç kontrol eksikliklerinden ileri gelen bir fırsat zemini doğmuş olabilir. Ayrıca doğu bölgelerinde kültürel ve geleneksel olarak güven duygusu batıya nazaran hala canlılığını korumaktadır. Personel tarafından müşterilerin bankaya ve banka çalışanlarına duydukları güvenin suistimal edilmesi suretiyle mevduat hesaplarında usulsüz işlemlerin gerçekleştirilmesine uygun bir zeminin ortaya çıkmış olabileceği söylenebilir.

6. Sonuç

Dünya genelinde yürütülen hile araştırmalarında bankalar en fazla hile yapılan kurumlar olarak raporlanmaktadır. Bu durum bankalarda çok sayıda personel tarafından çok fazla sayıda işlemin gerçekleştirilmesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Türkiye’de son yıllarda bankacılık sektörünün istikrarlı bir büyüme trendi içinde olması, şube ve çalışan sayıları ile birlikte işlem yoğunluğunda artışı da beraberinde getirmiştir. Bu itibarla sektörde hile risklerinin proaktif olarak yönetilmesi amacıyla merkezden denetim ve sürekli denetim gibi yeni iç denetim yaklaşımları uygulamaya konulmuştur.

Bankacılık sektöründe ana hizmet kanalları niteliğindeki şubelerin yüksek sayıda olması ve iç denetim kaynaklarının kısıtlı olması sebebiyle tüm birimlerin ve işlemlerin sıra ile denetlenmesi mümkün olmamaktadır. Bu itibarla iç denetim kaynaklarının etkin olarak kullanılması gereği ortaya çıkmaktadır. Hile risklerini etkin olarak yönetebilmek için bu nitelikteki işlemlere ilişkin tipolojilerin göz önünde bulundurularak iç denetim planlamasının yapılması gerekmektedir. Böylece iç denetim kaynaklarının risk odaklı bir bakış açısı ile risk noktalarına nüfuz edebilmesi ve suistimal mücadelesinde etkinliğin sağlanması mümkün olabilecektir.

Bu çalışmada Türkiye bankacılık sektöründe en fazla gerçekleştirilen hileli işlem türü olan zimmet vakaları incelenmiştir. 2009-2016 yılları arasında zimmet fiilleri için açılan dava sayılarından hareketle Türkiye bankacılık sektörüne ilişkin çeşitli analizler yapılmıştır. Bu itibarla erkeklerin kadınlara nazaran anlamlı bir şekilde daha yüksek bir oranda zimmet faili olarak öne çıktığı, yıllar içinde zimmet sayısı bakımından anlamlı bir farklılık oluşmadığı ve bölgeler arasında toplam zimmet sayısı bakımından anlamlı bir farklılık mevcutken şube başına düşen zimmet sayısı bakımından anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Cinsiyet açısından elde edilen sonuç ACFE tarafından dünya genelinde yapılan hile araştırmalarındaki sonuçlarla örtüşmektedir. Türkiye bankacılık sektöründe faaliyet gösteren finansal kurumlar tarafından iç denetim planlamalarında ve icra süreçlerinde ortaya çıkan söz konusu sonuçların göz önünde bulundurulması hile riskleri ile etkin mücadele edilebilmesi açısından faydalı olabilir. Ayrıca Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan suç istatistiklerine cinsiyet, il, yıl gibi faktörlerin yanı sıra faillerin eğitim durumu, tecrübe süresi, medeni durumu, yaşı ve iş unvanı (yönetici veya çalışan vb.) gibi kriterlerin eklenmesinin yapılacak bilimsel çalışmalarda daha kapsamlı analizlerin yapılmasını mümkün kılacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- 5411 sayılı bankacılık Kanunu (2005, 1 Kasım). Resmi gazete sayısı: 25983.
- Albrecht, Steve W., Albrecht, Chad O., Albrecht, Conan C., & Zimbelman Mark F. (2012). *Fraud examination*. USA: South-Western, Cengage Learning.
- American Institute of CPAs (AICPA) (2002). *SAS No.99 Consideration of fraud in a financial statement audit (AU 316)*. New York.
- Association of Certified Fraud Examiners (ACFE) (2018). *Report to the nations 2018 global study on occupational fraud and abuse*. USA.
- Bozkurt, Nejat (2000). İşletme çalışanları tarafından yapılan hileleri doğuran nedenler. *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 92, 63-68.
- Bozkurt, Nejat (2016). İşletmelerin kara deliği hile: çalışan hileleri. 3.Basım, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Buckhoff, T. (2001). Employee fraud: perpetrators and their motivations. *The CPA Journal*, 28, 72.
- Coenen, T. L. (2008). *Essentials of corporate fraud*. John Wiley & Sons, New Jersey.
- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) (2013). *Internal control - integrated framework executive summary*. USA.
- DiNapoli, T. P. (2008). *Red flags for fraud*. State of New York Office of the State Comptroller.
- Dönmez, A., & Bağışlar, H. (2017). Bankacılık sektöründe yaşanan hile olaylarına yönelik bir araştırma. *International Journal of Academic Value Studies*, 3(16), 170-180.
- Fathi, W. N. I. W. M., Ghani, E. K., Said, J., & Puspitassari, E. (2017). Potential employee fraud scape in Islamic banks: the fraud triangle perspective. *Global Journal Al-Thaqafah*, 7(2), 79-93.
- Golden, Thomas W., Steven L. S., & Mona, M. Clayton (2006). *A guide to forensic accounting investigation*. John Wiley & Sons, New York.
- Gürses, D. (2009). *Bankacılık kanununa göre zimmet suçu*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karamustafa, C. (2011). 5237 sayılı Türk ceza kanunu ve 5411 sayılı bankacılık kanunu açısından zimmet suçu. *TMSF Çatı Dergisi*, 6 (28), 11-14.

- KPMG (2009). *Yöneticilerin bakış açısı ile Türkiye’de suiistimal: riskler, etkiler ve alınması gereken dersler*. İstanbul.
- Mengi, B. T. (2012). Hile denetiminde yetkinliklerin değerlendirilmesi - hile karosu. *Mali Çözüm Dergisi*, 22, 113-128.
- Nawawi, A., Khalil, M. A. K. M., & Mahzan, N. (2017). Bankers’ demographic characteristics and their perception on the risk of asset misappropriation: Malaysian evidence. *E-Academia Journal*, 6(1), 228-239.
- O’Gara, John D. (2004). *Corporate fraud case studies in detection and prevention*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc., Hoboken.
- Olaturunji, O. C., Adekola, D. R., & Isaac, A. A. (2014). Analysis of frauds in banks: Nigeria’s experience. *European Journal of Business Management*, 6(31), 90-99.
- Özbek, Ç. (2012). *İç denetim, kurumsal yönetim, risk yönetimi, iç kontrol*. Türkiye İç Denetim Enstitüsü Yayınları, Yayın No:3, İstanbul.
- Pehlivanlı, D. (2011). *Hile denetimi metodoloji ve raporlama*. Beta Basım Yayım Dağıtım, 1.baskı, İstanbul.
- PricewaterhouseCoopers (PWC) (2003). *Key elements of antifraud programs and controls: a white paper*. USA.
- Rahman, R. A., & Anwar, I. S. K. (2014). Effectiveness of fraud prevention and detection techniques in Malaysian Islamic banks. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 145, 97-102.
- Ramos, Michael (2003). Auditor’s responsibility for fraud detection. *Journal of Accountancy*, 195, 28-35.
- Said, J., Alam, M. M., Ramli, M., & Rafidi, M. (2017). Integrating ethical values into fraud triangle theory in assessing employee fraud: evidence from the Malaysian banking industry. *Journal of International Studies*, 10(2), 170-184.
- Skousen, Christopher J. (2004). *An empirical investigation of the relevance and predictive ability of the sas 99 fraud risk factors*. Doctor of Philosophy, Oklahoma State University, UMI Dissertation Services.
- Şahin, A. (2018). Takipteki krediler oranı ve mevduatların bankacılıkta zimmet suçuna etkileri. *Sayıştay Dergisi*, (109), 161-182.
- The Chartered Institute of Management Accountants (CIMA) (2009). *Corporate fraud*. London.
- The Institute of Internal Auditors (IIA) (2009). *Internal auditing and fraud*. The IIA Research Foundation, USA.
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB) (2017). *Türkiye’de bankacılık sistemi illere ve bölgelere göre şube sayısı, şube bazında mevduat ve kredi gelişimi*. İstanbul.
- Wells, Joseph T. (2013). *Corporate fraud handbook: prevention and detection*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc., Hoboken.
- www.tdk.gov.tr